

VIZI GYÖRGY

A KÁRPÁT-MEDENCEI ÉPÍTŐIPARI SZAKKÖZÉPISKOLÁK EGYÜTTMŰKÖDÉSE AZ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG MEGISMERTETÉSÉBEN¹

Magyarország műemlékjegyzéke szerint mintegy tizenegyezer épület, építmény, épületegyüttes, település részesül országos védelemben. Ennél több azoknak a műemléki és örökségvédelmi szempontból jelentős emlékeknek a száma, amelyek önkormányzati döntés alapján helyi védettséget élveznek, s számuk az elmúlt években folyamatosan emelkedett. A Kárpát-medence más országaiban is számtalan olyan épített emlék van, amely akár védettséget élvez, akár nem, de a közösség számára megőrzendő értéket képvisel. Magyarország és a Kárpát-medence történetének élő tanúi ezek a fennmaradt épületek, építmények, melyek bizonyítják, hogy a térség Európa szellemi áramlatainak nemcsak külső szemlélője, hanem tevékeny részese is volt. Így a román, a gótikus építészet, de különösen a reneszánsz, majd a barokk, a klasszicizmus, az eklektika, a szecesszió, sőt a Bauhaus építészeti emlékei mutatják a folyamatos, ha nem is töretlen részvételünket Európa szellemtörténetében.

Az építészeti - ezen belül a jogilag is definiált műemléki - értékek védelmét, bármilyen fontos, sőt elengedhetetlenül szükséges a professzionista, a műemlékvédelmet hivatásszerűen gyakorló szakemberek munkája, nem elégséges csak rájuk bízni. Valamilyen formában valamennyien szembesülünk épített környezetünk fenntartásának, alakításának, védelmének kérdéseivel. Bármilyen képzett és aktív egy ország műemlékvédelemmel foglalkozó szakembergárdája, ha az egész társadalom gondolkodását nem hatja át épített környezetünk védelmének igénye, a meglévő értékek tudatos szem előtt tartása az építésben, az eredmény kétséges lesz. A bennünket és a felnövekvő generációt körülvevő épített környezet kellő bemutatása fontos eszköze a nemzeti (beleértve a nemzeti kisebbségi) azonosságtudat fejlesztésének. A környezet megóvása, ápolása, illetve e tevékenységek megismertetése az oktatásban, nagyban hozzájárulhat a helyes értékrend és világkép kialakításához. Ezért kiemelt jelentősége van annak, hogy a középfokú szakképzésben milyen helye van a műemlékvédelmi oktatásnak. A régi építési technológiák ismerete, a restaurálás alapvető szempontjainak figyelembevétele nélkül az épített örökség megőrzése lehetetlen. Az építőipari szakképzésben (kőműves, kőfaragó vagy díszítő, festő-mázoló stb.) ezért fontos, hogy a műemlékvédelem is megjelenjen. Ez azonban nem minden államban része a

képzési rendszernek. A műemlékvédelem főleg a hatósági felügyeletre – restaurálási, művészettörténeti szempontokra – épít, és az építőipari kivitelezés háttérbe szorul. Ennek következtében a műemléki szakképzés is teljesen esetlegesen kap figyelmet. Pedig az épített örökség megőrzéséhez nélkülözhetetlen, hogy a történelmi épületek felújításain dolgozó kőművesek, festő-mázolók stb. ismerjék a műemlékvédelem szerepét, legyen képük a korról és annak a kornak a technikáiról, amelyben az adott épület született.

Európa országában az 1980-as évek gazdasági megtorpanása irányította a figyelmet az értékek megőrzésére. 1985-ben, a Granadai Egyezményben – amelyhez Magyarország és a szomszédos államok is csatlakoztak a rendszerváltás után – rögzítették az építészeti örökség védelmével összefüggő feladatokat, kötelezettségeket.² Az 1990-es évek elején, amikor Magyarország csatlakozott az Európa Tanács Szakképzési Bizottságának munkájához, Nyugat-Európa országában már létrejött – jelentős európai uniós, kormányzati és önkormányzati támogatással – az örökségvédelmi szakmák oktatását szolgáló szakképző központok hálózata.

Magyarországon az iskolai rendszerű szakképzésben, az 1993-ban kiadott új közoktatási és szakképzési törvényekhez kapcsolódó Országos Képzési Jegyzékben (továbbiakban OKJ) a kivitelező építőipar területén a szakmai szervezetek javaslatára jelentek meg a műemléki szakképesítések. Ezt követően az oktatási anyagok elkészültével 1996-tól, illetve 1998-tól megkezdődött az iskolarendszerben az alap- (műemléki díszítő festő, díszítő szobrász) és a középfokú (műemléki fenntartó technikus) műemléki szakemberek képzése. Ehhez kapcsolódva az épített örökség megismertetése céljával a Porta Speciosa Egyesület összefogásával létrejött a szerbiai, romániai, szlovákiai magyar tannyelvű magasépítő, illetve műemléki fenntartó technikus képzést folytató építőipari szakközépiskolák és a hazai építőipari technikumok szakmai közösségének együttműködése. Ahhoz, hogy ennek jelentőségét érzékeljük, röviden bemutatjuk az érintett országok közoktatási helyzetét, különös tekintettel az építőipari szakképzésre.

Az építőipari szakirányú és a műemléki szakképzés szakmaszerkezetének jellemzői Magyarországon

A már említett OKJ jegyzékben – a műemléki szakképesítésekkel együtt – összesen 13 építőipari szakképesítés szerepelt. Ezek közül a középfokú szakképzésben 3 szakképesítés: mélyépítő technikus, magasépítő technikus és *műemléki fenntartó technikus*. Szakiskolai (szakmunkás-) képzésben 10 szakképesítés: ács-állványozó, burkoló, épületburkoló, épületszobrász, kőfaragó, kőműves, szobafestő-mázoló, tetőfedő, *műemléki díszítő (festő, szobrász, díszműbádogos)*, *műemléki helyreállító*.

A képzések időtartamát az építőipari alapszakmák (szakmunkás) esetében két évben, a műemléki szakképesítések esetében három évben határozta meg az OKJ. A műemléki szakképesítéseknel pedig alapszakmai előképzettséget írt elő a rendelet.³

Hazánkban 1998-ban – az itt tárgyalt országokban⁴ egyedülként – elindult a műemléki fenntartó technikus képzés,⁵ amelyhez a vizsgakövetelmény szakmai előképzettségnek a magasépítő technikus szakképesítés meglétét írta elő.⁶

Az építőipari szakképzés tartalmi változásai különös tekintettel a műemléki szakképzésre

A szakmai és vizsgakövetelményekről szóló rendelet tartalmazza a műemléki szakképesítésekre vonatkozó tartalmi előírásokat, a képzés célját és a munkaterület jellemzőit is. E szerint a *műemléki fenntartó technikus* képzésben való részvételhez a magasépítő technikus végzettség meglétét írták elő. A „képzés célja olyan szakemberek felkészítése, akik a képzés során elsajátítják a védelem alatt álló műemlékek vagy az örökség részét képező egyéb épületek, építmények, épületcsoportok, települések vagy településközpontok felújításához, konzerválásához szükséges ismereteket, és műemlékvédelmi szakember irányítása mellett felhasználják a történeti, régészeti kutatások, feltárások eredményeit és a vizsgálatokra épülő felújítási dokumentációt”.⁷

A szakképzés irányításának változása következtében a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara kapta – többek között – az építőipari szakmacsoport szakmai gondozásának feladatát is. A magasépítő technikus szakképesítés tananyagfejlesztése 2011 tavaszán készült el. A változás érintette a képzés szakmai és vizsgakövetelményeit és központi programját is.

Ezzel együtt elkészült a műemlékfenntartó technikus képzés tananyagfejlesztése is, erre a szakképesítésre ráépülve. Eszerint a műemlékfenntartó technikus képzés nem teljesen önálló szakképesítésként, hanem a magasépítő technikus szakképesítésre ráépülő módon történne.

A *műemléki díszítő* (szakterület megjelölésével) és a *műemléki helyreállító* szakképesítések esetében a szakképzésben a 2008/2009-es tanévben már a modulrendszerű képzést vezették be. A képzés iskolai rendszerű formájában a műemléki díszítő festő, a festő-mázoló, tapétázó szakképesítés, a műemléki díszítő szobrász esetében a kőfaragó, műköves és épületszobrász, a műemléki helyreállító restaurátor szakképesítés esetében pedig a kőműves alapszakképesítésekre ráépülő szakképesítések. Ezeket modulrendszerű⁸ képzés keretében lehet megszerezni.

Ennek megfelelően a 2008/2009-es tanévtől az új szabályozás szerint módosult a képzés. Az új OKJ előírásai szerint a *műemléki díszítő festő, a műemléki díszítő szobrász és a műemléki helyreállító szakképesítés is ráépülő szakképesítés lett*. Ez azt jelenti, hogy a műemléki díszítő festő esetében a képzésben

való részvétel feltétele a szobafestő-mázoló, tapétázó szakképesítés megléte. Hasonló módon, a *műemléki díszítő szobrász* szakképesítés megszerzésének a kőfaragó, műköves és épületszobrász szakképesítés megléte a feltétele, míg a *műemléki helyreállító* képesítés a kőműves alapszakmára épül.

A műemléki és a kapcsolódó építőipari szakképzésben a képzési létszám alakulása

A műemléki szakképzések közül elsőként a műemléki fenntartó technikus képzés indult el az 1998/1999-es tanévben a veszprémi Táncsics Mihály Szakközépiskolában, az első szakmai vizsgára pedig 2001-ben került sor. Az iskola, azóta minden évben, változó létszámban indít osztályt, ezzel a képzés magyarországi bázisa lett. Az eltelt tíz év alatt több mint 150 technikus végzett az iskolában, közöttük több határon túli tanuló is.

Az országban összesen 24 intézményben folytatnak magasépítő technikus képzést, ami azt jelenti, hogy a kétéves képzést figyelembe véve országosan évente 1300-1400 fő végez ilyen képesítéssel. A végzők közül pedig a korábbi években 20-50 fő tanult tovább műemléki fenntartó technikusként.⁹ A műemléki díszítő festő és műemléki díszítő szobrász szakképesítésekben a budapesti Építőipari és Díszítőművészeti Szakközépiskola 1999/2000. tanévben indította az első osztályokat. A képzést 2008-ig minden tanévben el tudták indítani, 2008 óta azonban megfelelő létszámú jelentkező hiányában a képzés szünetel.¹⁰ Az elmúlt években sajnálatosan csökkent a kőműves- és a kőfaragóképzésben résztvevők létszáma, ezáltal a műemléki szakképzés merítési bázisa is.¹¹ Az épületszobrász, a kőfaragó és a ráépülő műemléki díszítő szobrász szakképzésben a 2008/2009-es tanévben országosan 40 főt iskoláztak be.¹²

A számokból érzékelhető, hogy annak ellenére, hogy a képzési lehetőség megvan, viszonylag kevesen vállalkoznak a műemléki szakképesítések megszerzésére. Ennek elsősorban az az oka, hogy Magyarországon a műemlék épületek felújításánál még a díszítő munkáknál sem követelmény az ilyen szakmai képesítés. Így legfeljebb az épített örökség iránt érdeklődő fiatal szakemberek vállalkoznak műemléki képzésre. Sajnos ezt a személyes vállalást sem az állam, sem az építőipar nem jutalmazza, így itthon is komoly veszély fenyegeti – nyilván a restaurálási munkákat leszámítva – a szakszerű műemléki helyreállítás jövőjét. Amint azt látni fogjuk, a helyzet a szomszédos országokban sem rózsásabb.

Az építőipari szakirányú szakképzés helyzete Romániában

Romániában az iskolai rendszerű képzést az 1995-ben kiadott közoktatási törvény szabályozta 2011 februárjáig. Ugyanakkor a helyébe lépő új közoktatási törvény¹³ nem teljes egészében alkalmazható jelen pillanatban, mivel

hiányoznak az egyes cikkelyek mellé rendelt és kidolgozott módszertani útmutatók. A most még érvényben lévő törvény szerint működő osztályok helyzete a következőképpen vázolható:

A 2003/2004-es tanévtől, a VIII. osztály után a VII. és VIII. osztályban, valamint az országos felméréskön elért eredmények alapján folytathatják a diákok tanulmányaikat IX. évfolyamtól szakképzésben (2009-től ez már csak érettségig adó szakközépiskolában lehetséges), illetve elméleti vagy vokacionális líceumokban. Mióta a szakmunkásképzési vonal megszűnt, csak négyéves szakközépiskolai formában tanulhatnak tovább a VIII. osztályt végzett diákok, amely szakvizsgával és érettségi vizsgával zárul, itt technikus oklevelet szerezhetnek. Tehát a továbbiakban az építőipari szakirányt csak a 2009-től érvényben lévő szabályzat szerint mutatjuk be, amely viszont lényeges változáson megy át a 2011/1. törvény alkalmazása után.

Erdélyben vegyes vagy magyar tannyelvű iskolákban az oktatás általában kétnyelvű (román és magyar) vagy csak magyar nyelven történik. Építőipari szakképzés magyar nyelven Sepsiszentgyörgyön, Csíkszeredában, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen folyik.

A Képzési Jegyzék szerint a következő szakokban lehet oklevelet szerezni (már csak középiskolai vonalon, négy év alatt):

Építőipari műszaki rajzoló	- technológiai vonal
Építőipari és közművesítési technikus	- technológiai vonal
Architektúra és design	- vokacionális (művészeti) vonal

Az első két technikus szakképzés keretén belül a következő tantárgyakat tanulják a tanulók, modulrendszerben, a teljes felsorolás nélkül: építőanyagok, szerkezetan, építőipari munkálatok, betonszerkezetek, építőipari tervek és tervezés, technikai és gazdasági dokumentáció, mérésan, építőipari műszaki rajz (CAD), valamint ezekhez a tantárgyakhoz van néhány hozzárendelt gyakorlatóra és laborgyakorlatok.

Az „architektúra és design” szakra (magyar nyelven ilyen csak Hargita megyében létezik, ahol két éve működik egy osztály) a következő tantárgyakat tanulják: rajz- és forma-tanulmányok, perspektíva elemei, építészet és művészettörténet, ábrázoló geometria stb.

Mint ahogyan következtetni lehet, *a műemléki szakképzés teljesen kimaradt* (nem is létezett), és a négyéves oktatás ideje alatt szinte még csak nem is érintik ezt a témakört. A tanárokon múlik, hogy mennyi időt szentelnek neki, és milyen tartalommal töltik ki, mennyire tudják felkelteni a diákok figyelmét a műemlékek iránt, sűrítve a kötelező tananyagot, hogy időt szentelhessenek ennek a témakörnek is. Közismert, hogy nemcsak Erdély, hanem Székelyföld is bővelkedik épített örökségben, ezeknek a megőrzéséhez szükség van a diákok céltudatos nevelésére, oktatására. Ez azonban az iskolai keretek között nem valósítható meg, a szakmai képzésben az örökségvédelem nem kap szerepet.

Négy erdélyi iskola, a sepsiszentgyörgyi Kós Károly Szakközépiskola, a csíkszeredai Kós Károly Szakközépiskola, a székelyudvarhelyi Bányai János Szakközépiskola és a marosvásárhelyi Constantin Brâncuși Szakközépiskola éppen ezért csatlakozott a Porta Speciosa Egyesület által meghirdetett *Építészeti értékeink megőrzése* elnevezésű konferenciasorozathoz, mely az építőipari szakmán belül egy olyan szakterületet fed le, amelyet a romániai oktatás nem ölel fel.

Szintén a szakközépiskolák és a Porta Speciosa Egyesület együttműködésének köszönhető, hogy 2008-ban és 2009-ben, a székelyföldi Bikfalván kúriák felmérésére nyári felmérési táborot szerveztek a diákoknak. A tábor jó lehetőségnek bizonyult ahhoz, hogy a fiatalok betekintést nyerhessenek és elméleti, valamint gyakorlati tudást is szerezhessenek azáltal, hogy tényleges munkát végeznek a helyszínen.

A képzés során a diákok különböző ismereteket szereznek, például épületek konzerválása, felmérése, feljavítás alatt álló épületekhez szükséges ismeretek stb. Mint láttuk, ez a típusú képzés hiánypótló, mert Romániában műemléki képzés egyáltalán nincs, így a résztvevő diákok olyan szakmai területet dolgoznak fel, amelyre nagy szükség van épített örökségünk megőrzése szempontjából.

Az építőipari szakképzés helyzete Szerbiában

A hatályban levő közoktatási törvény keretén belül az építőipari szakképzés Szerbiában a következőképp zajlik: a nyolcéves általános iskolai oktatás után a diákok záróvizsgát tesznek anyanyelvből és matematikából. A hetedik és a nyolcadik osztályban elért tanulmányi eredményeik alapján szerzett pontszámok és a záróvizsgán szerzett pontszámok összértékével tudnak a diákok jelentkezni a középiskolákba. A törvény előírásai alapján négyéves és hároméves képzés folyik. Az építőipari szakképzés területén a négyéves oktatási profilok a következők:

- a) magasépítő technikus (statikai számítások felé irányul),
- b) műépítész technikus (építészet felé irányul),
- c) mélyépítő technikus (utak építése),
- d) földmérő technikus (geodéták),
- e) építőipari kivitelező munkák technikusa (munkavezetők).

Hároméves oktatási profilokban a szakképzés területén a következő szakmákat tanulják a diákok: szobafestő-mázoló, kőműves, épületburkoló, ács-állványozó, kőfaragó, tetőfedő, vasszerelő, gipszkarton-szerelő.

Szerbiában a közoktatás kétnyelvű tanintézményekben folyik: szerbül és magyarul. Építőipari szakképzés folyik magyar nyelven Szabadkán,¹⁴ Adán¹⁵ és Topolyán.¹⁶

A magasépítő technikus szakképzés keretén belül a diákok a szakmai tárgyak között építésztörténetet is tanulnak (egy tanévben, heti egy órában). E szakképzés befejezése után a tanulók építőtelepen az építésvezető segédjeként vagy építőipari vállalatokban költségterv készítésére tudnak elhelyezkedni.

A műépítész technikus szakképzés keretében az építésztörténet mellett művészettörténetet, tájépítészetet, lakberendezést, korszerű építészetet és fenntartható fejlődést is tanulnak. E szakképzés befejezése után a tanulók építőipari vállalatokban, magáncégekben tervezői munkát tudnak végezni a főtervező mellett.

A fentiek felsorolásából következtethető, hogy a műemléki szakképzés Szerbiában is kimaradt a szakképzési jegyzékből, a négyéves oktatás ideje alatt szinte csak érintik ezt a témakört. Ennek tükrében nagy örömmel és lelkesedéssel kapcsolódott be 1996-ban a szabadkai, ma már Politechnikai Iskola nevet viselő intézmény az *Építészeti értékeink megőrzése* című konferenciasorozatba, mely az építőipari szakmán belül egy olyan szakterületet fed le, amelyet a szerbiai oktatás nem ölel fel. Szakkör keretén belül tanulnak, foglalkoznak, készülnek fel a diákok a versenyre, az érdeklődés töretlen, és értékes munkák is készülnek. Ezen kívül a vajdasági ifjú építésznövendékek (középiskolások és egyetemi hallgatók) évek óta részt vesznek a Porta Speciosa által szervezett felmérő táborokban, ahol komoly szakmai, elméleti és gyakorlati tudást szereznek, melyeket hasznosítani tudtak a további tanulmányok folyamán, illetve a munkahelyükön kamatoztatni tudják az ott szerzett szakmai ismereteket. Tekintettel arra, hogy ezek a táborok nemzetközi jellegűek, a résztvevők egymás között elkezdene kiépíteni egy szakmai kapcsolatrendszer, és hasznos tapasztalatcseréhez is jutnak.

Építőipari szakképzés Szlovákiában

A hatályban lévő 245/2008. közoktatási törvény alapján az építőipari szakképzést Szlovákiában így lehet összefoglalni:

A kilenc évfolyamos általános iskolai oktatás után az alapiskolában szerzett tanulmányi eredmények és a felvételi vizsgák alapján jutnak be a diákok a középiskolába. Szlovákiában négyéves és hároméves szakképzés folyik. Az építőipar szakképzési területén magyar oktatási nyelven a következő hároméves szakok, szakmák érhetőek el: kőműves; ács-állványozó; szobafestő-mázoló; épületburkoló; kőfaragó; tetőfedő; bádogos; gipszkarton-szerelő; gáz-, víz-, csatornaszerelő. A hároméves szakképzésben résztvevők záróvizsgát tesznek, és a diákok nagyjából 30%-a továbbtanul hasonló szakokon kétéves képzésben, mely után megszerezhetik az érettségi vizsgát. A többi 70% egyenesen a munkaerőpiacon helyezkedik el, jelenleg az összes felsorolt

szakok végzős diákjai nagyon keresettek. Magyar nyelvű oktatás jelenleg csak Komáromban és Érsekújváron folyik.

Az építőipar szakterületén a műemléki képzés szempontjából releváns négyéves technikus szakok közül a magasépítészeti szakon oktatnak magyarul,¹⁷ az „épületek felújítása és átalakítása” elnevezésű szakot – amely egy kicsit hasonlít a műemléki szakképzésre – magyar nyelven nem oktatják. Magyar nyelven csak Ógyallán lehet a magasépítészeti technikus szakon és a vízépítészeti technikus szakon tanulni.

A négyéves szakok érettségi vizsgával fejeződnek be, és a diákok java része folytatja tanulmányait az egyetemeken, hasonló szakirányban. Azok a diákok, akik nem folytatják tanulmányaikat, mint technikusok, főleg tervező irodákban rajzolóként, költségvetés-előkészítőként, de közvetlenül az építkezésen is mint mesterek, építésvezetők helyezkednek el.

Kimondottan műemlékvédelmi szak sem a középiskolákban, sem az egyetemeken nincs Szlovákiában. A műemléki helyreállítási és fenntartási munkálatokat általában az adott munka jellege szerint kőművesek, esetleg kőfaragók végzik. A munkálatok szakirányítását a magasépítészeti vagy az épületek felújításával és átalakításával foglalkozó szakok végzősei biztosítják.

Meg kell említeni, hogy Szlovákiában, a kulturális örökség minisztériumi felügyelete igen gyenge. Csak részben látja el ezt a feladatot a Szlovákiai Kulturális Minisztérium, ahol egyetlen szakosztály működik ezen a téren, de például az oktatásban hosszú éveken át semmilyen kezdeményezéssel nem élt. A fentiek felsorolásából kikövetkeztethető, hogy Szlovákiában teljesen kimaradt a műemléki szakképzés, és a középiskolai oktatás csak egy egész kis része érinti ezt a témakört.

Az oktatási rendszer megváltozásával az elmúlt két-három évben, Szlovákiában is egyre gyakrabban emlegetik a szakoktatás központosítását, vagyis a nagy szakközpontok létrehozását. Az építészeti központot Nyitra megye székhelyén, vagyis Nyitrán tervezik felépíteni azzal a céllal, hogy egyaránt szolgáltassa a technikus- és szakmunkásképzést is. Természetesen alig várható, hogy e központ létrehozásánál, a sokféle szak alapfeltételeinek biztosítása közepette, valamilyen módon is gondolni fognak még a műemlékvédelmi szak igényeire is.

A Kárpát-medencei építőipari szakközépiskolák együttműködésének formái és tapasztalatai a Porta Speciosa Egyesület szervezésében

„Építészeti Értékeink Megőrzése” Építészeti Szakközépiskolai Diákkonferenciák

A Kárpát-medencében jelenleg 32 magyar tannyelvű építőipari szakközépiskola található, amelyben magasépítő technikusokat, azaz középfokú szakembereket képeznek. Ahogy az előzőekből is látható volt, a négy országból

műemléki technikus képzés egyedül Magyarországon folyt (folyik). Az építőipari iskolákban a tanulók megismerkedhetnek az épületszerkezettel, a statika, az építési anyagok, technológiák stb. alapjaival. A szakközépiskolai tanuló azonban jóval kevesebbet kap az intézményi oktatás keretében az általános kulturáltság kialakulásához szükséges ismeretanyagból, mint amennyi szükséges lenne a tudatos eligazodáshoz épített örökségünk értékei között.

A Porta Speciosa Egyesület, felismerve az iskolai képzés segítésének, kiegészítésének szükségességét, 1998-ban elindította az *Építészeti Értékeink Megőrzése* című konferenciasorozatot, és folyamatosan bővülő résztvevői körrel, évente más-más helyszínen diákkonferenciákat szervez.

A konferenciák vezérlőelve, hogy az előadásokat a diákok tartsák diákoknak. Az előadásra való felkészülés, az előadás megszerkesztése, a bemutatásnál a technikai, demonstrációs eszközök alkalmazása mind-mind azt a célt szolgálják, hogy a diák ne csak az iskolai osztály előtt számolhasson be tudásáról, hanem egy konferenciateremben, 200-250 főnyi hallgatóság, közöttük jeles szakemberek előtt is. Ez, a tapasztalatok szerint, olyan marandó élményt nyújt mind az előadó, mind pedig a hallgató diákoknak, amely bármilyen vizsgánál jobban erősíti szakmai elkötelezettségüket. A házigazda diákok – szűkebb pátriájuk építészeti emlékeiről tartott – előadásait meghallgatva, a vendég diákok egy vetélkedőn vesznek részt, amelyen számot adhatnak ismereteik bővüléséről.

A rendezvény zárása alkalmával a házigazda diákok egy szépen faragott vándorkopjafát adnak át a következő konferenciát felvállaló iskola diákjainak, ezzel is szimbolizálva, hogy nem csak egy egyedi eseményről van szó.

A változó helyszín lehetőséget ad arra, hogy az ország egy-egy tájegységét a vendéglátó iskola diákjainak előadásain keresztül és a konferencia elengedhetetlen részét képező szakmai kirándulással együtt alaposan megismerjék a diákok. Az eddigi konferenciák helyszínei szinte körbejárták az országot, a Kárpát-medencét.¹⁸

Akárcsak itthon, a határon túli rendezvényeken (2003-ban Sepsiszentgyörgyön, 2005-ben a szlovákiai Ógyallán, 2008-ban Szabadkán, 2011-ben Székelyudvarhelyen) is a városok önkormányzatai és iskolái voltak a házigazdák.

Műemléki helyreállító és értékfelmérő táborok

Az egyesület, az előzőekben ismertetett diákkonferenciák eredményeként, mára már 34 magyar és határon túli magyar tannyelvű, valamint olasz építőipari szakközépiskola szakmai munkájának koordinálását segíti, pályázati támogatásokkal szervezi.

Ennek a tevékenységnek egyik eleme, hogy az egyesület több éve szervez a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Határon Túli Emlékek Osztályának

közreműködésével, illetve önállóan – az NKA pályázati támogatásával – a hazai és a Kárpát-medencei magyar tannyelvű közép fokú magasépítő és műemléki fenntartó technikus képzésben résztvevő tanulók számára, szaktanári vezetéssel nyári felmérő táborokat.¹⁹ 2011-ben először került sor a Vajdaságban (Horgoson, a Kárász kastélyban) az Észak-Bácskai Magyar Pedagógusok Egyesületével közösen felmérési tábor szervezésére.

Ezekben az értékfelmérő-helyreállító táborokban a magyarországi intézmények tanulói mellett részt vettek a határon túli (vajdasági, felvidéki, erdélyi) magyar tannyelvű építőipari szakközépiskolák tanulói is.

Ez a tevékenység a szakképzésben komoly módszertani és pedagógiai segítséget jelent a szakmaszeretet megerősítésében. Egyértelművé vált az is, a felmérő táborokban készült adatlapok segítették a helyi önkormányzat és közösség örökségvédelmi munkáját, a diákok pedig életre szóló szakmai és emberi tapasztalatokkal gazdagodhattak.

A több iskola számára szervezett tábor célja a közösen végzett munkán túl az volt, hogy az ország és a magyar lakta területek iskoláinak diákjai ismerjék meg egymást, diák szinten hasonlítsák össze az iskolájukban folyó képzést, majd visszatérve megosszák tapasztalataikat. Célként szerepelt még, hogy a szakközépiskolák ilyen téren is tudjanak egymásról, a továbbiakban próbálják megerősíteni azokat a törekvéseket, amelyek az összefogásra, az összehangolt képzésre irányulnak.

A felmérés tapasztalatait az építőipari szakközépiskolákban az oktatás során az „Építészeti rajz” és az „Épületszerkezetek” tantárgyak moduljainak oktatása során lehet hasznosítani, illetve beépíteni a tananyagba.

A manuálé készítését a helyszínen megmutatva, a tanulók vizuálisan is rögzíthették a felmérés sorrendjét, menetét, a felmérés rajzi feldolgozásában, alaprajz, metszetek, homlokzatok szerkesztésénél pedig a helyszíni gyakorlat tapasztalatait is jól alkalmazhatták. Ez a felmérés elősegíti a gyakorlatorientált képzés megvalósítását az oktatásban. A felmérés során, a vakolatlan falszerkezeteknél, láthatták a tanulók az alkalmazott építési technológiánál a falazás szabályát, a nyílások áthidalásának módjait, a födémek szerkezeti felépítését, a fedélszékek szerkezeti kialakítását, hagyományos fakötéseket és azok rögzítési módjait, a padlóburkolat rétegfelépítését, a faanyagú falszerkezetek szerkezeti kapcsolatait, a toldások helyét. A gyakorlatban látott szerkezeti elemeket könnyebben tudják megrajzolni a tanulók. A nem megfelelő karbantartás vagy kialakítás miatt kialakult szerkezeti hibák segítenek a tanárnak, hogy rávegye a tanulókat a helyes szerkezeti kialakításra, a különböző anyagok alkalmazási lehetőségére az egyes épületszerkezetek tervezésénél, kivitelezésénél. A hagyományos építési technológiák megismerése, helyszínen történt megfigyelése, tanulmányozása rávezeti a tanulókat, hogy melyek azok az építőanyagok, amelyeket ezekben az épületeknél nem szabad használni, mert gyorsítják a javított szerkezeti részek fizikai avulását.

Az épületeken lévő díszítések (párkányok, festések) megmérése, ábrázolása a tanulók hagyományos szakmák iránti érdeklődését növeli. A csoportmunka segíti a tanulók önállóságra nevelését, a szakmai nyelv használatát. A felmérés a tanárnak és diáknak egyaránt hasznos, mert a szakmai ismeretek elmélyítésén kívül jobban megismerhetik történelmünket, kultúránkat, amely elősegíti az unión belüli kulturális sokszínűség mellett az emberek összetartozását, más kultúrák tiszteletét és identitásunk erősítését.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a tanulók képet kaptak a felmérés-felújítás munkafolyamatának részeiről a konkrét munkák elvégzésével, a táborvezetők által kért felmérési rajzok elkészítésével, a csoportmunkák során pedig a munkaszervezésről, balesetmentes munkáról stb.

2011-ben az Észak-Bácskai Magyar Pedagógusok Egyesületével közösen szervezte meg a Porta Speciosa Egyesület a horgosi Kárász-kastélynál az első vajdasági felmérési tábort. A kastély, nyári kúria, olyan építészeti létesítmény, mely a 18–19. század polgári rétegének építészeti jelképezi és így egy egész kor hangulatát megidézte a diákok előtt. A nyári felmérési tábor jó lehetőségnek bizonyult ahhoz, hogy az ifjú generáció az építészet berkeiben elméleti, gyakorlati tudást szerezzen azáltal, hogy tényleges munkát végez a műemlék értékű épületen. Az a lehetőség, hogy munkájukkal hozzájárulnak az épület állagának megőrzéséhez, hogy műszaki dokumentációkat készítsenek, melyek felhasználhatók az építésügyi hivatalban, még nagyobb lendületet és motivációt ad a diákok számára.²⁰ A vajdasági szakemberek, szakmai szervezetek véleménye szerint is fontos lenne, hogy a tábor folytatódjon, feltérképezve a vajdasági kastélyok múltját, helyét, állagát. Becslések szerint mintegy 30 ilyen épület található Vajdaságban.

Mindezek alapján fontosnak tartjuk a táborok rendszeres szervezését, az ott elkészített munkák széles körű bemutatását, ami megmutatja a tanulóknak, hogy a szakmán belül lehet fejlődni, a táborban szerzett tapasztalatok segítik az addig megszerzett tudás elsajátítását.

Az ismeretek birtokában a tanulók a saját környezetükben lévő örökségekre másképpen tekintenek és azoknak a megőrzésére törekednek. A táborok bővítésének, illetve megszervezésük rendszeressé tételének azonban jelenleg finanszírozási és jogi akadályai vannak. A műemléki felmérési és helyreállítási táborok tevékenységei – mind a négy országban – teljes mértékben megfelelnek a nyári szakmai gyakorlat követelményeinek. Ennek ellenére, az államok nem támogatják a határokon átnyúló gyakorlati szakképzési együttműködések, ráadásul egyes országokban (például Ukrajnában) az iskolák részvételét is fenntartói hozzájáruláshoz kötik, amely korántsem automatikus. A fenti programokban érintett országok között sem két-, sem többoldalú megállapodás nem nyújt pályázati lehetőséget az ilyen tevékenységek megszervezésére, ezért minden résztvevő csak a saját országában elérhető forrásokra, saját fenntartójának segítségére támaszkodhat.

Sajnos a tapasztalat azt mutatja, hogy ezek a szakképzési együttműködések egyik országban sem jelennek meg prioritásként.

Összegzés

A fentiekben ismertetett különböző tevékenységek a szakképzésben komoly módszertani és pedagógiai segítséget jelentenek a szakmaszeretet és a hivatás iránti elkötelezettség szempontjából.

A diákkonferenciák és a többi tevékenység igazi szakmai közösséggé kovácsolták a hazai és határon túli építőipari szakközépiskolák pedagógus- és diákközösségeit. A konferenciasorozat megmozgatta az építőipari utánpótlást adó intézményeket, az óriási lelkesedés, amellyel az iskolák tanárai és diákjai évről évre készülődnek, bizonyítja, hogy szükséges és hiánypótló eseményről van szó. Az értékmegőrzés természetesen nemcsak az építészeti értékek megőrzését jelenti, hanem mindent, ami az ember számára értéket képvisel. Ilyen érték a magyar ember számára a hazai táj szeretete, az anyanyelv művelése, nemzeti öntudatunk fejlesztése, hagyományaink ápolása, s az azokhoz való ragaszkodás is.

Jegyzetek

- ¹ Az egyes országok képzési helyzetének összeállításában a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége és az Észak-Bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete nyújtott segítséget.
- ² Az Európa Tanács Granadai Egyezménye az európai építészeti örökség védelméről. E.T.S. 121.
- ³ Például műemléki díszítő, festő esetén a szobafestő-mázoló, tapétázó szakképesítés meglétét.
- ⁴ Szlovákia, Románia és Szerbia.
- ⁵ A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának ágazati hatáskörébe tartozó, egyes műemlékvédelemmel kapcsolatos szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeit a 15/1999. (IX.15.) NKÖM rendelet tartalmazta.
- ⁶ Ennek megfelelően a műemléki fenntartó technikus szakképesítést két úton lehetett megszerezni: vagy más oktatási intézményben megszerzett magasépítő technikus képzéssel a 3/15 évfolyamra beiratkozva egy év alatt, vagy a magasépítő szakképzésbe közvetlenül az 1/13 évfolyamra belépve, a 2/14 évfolyam után magasépítő technikus vizsgát téve, majd folytatva képzést a 3/15 évfolyamon, második szakképesítésként.
- ⁷ 15/1999. (IX.15.) NKÖM rendelet.

- ⁸ A modul a teljes tananyag, illetve egy vagy több tantárgy ismeretanyagának önállóan kezelhető része.
- ⁹ Az indulás óta Pécsen, Szegeden, Debrecenben, Budapesten is indítottak műemléki technikus képzést.
- ¹⁰ Ehhez hozzájárult az is, hogy a központi szabályozás és a fenntartó 2006-tól növelte az osztályindításhoz szükséges tanulói létszámot.
- ¹¹ Az új OKJ-ben a kőműves szakképesítés képzési ideje három évre nőtt. A beiskolázás elősegítéseként a kőműves és a kőfaragó, műköves és épületszobrász szakképesítések esetében változott a bemeneti feltétel, így az új szabályozás szerint elegendő a nyolcadik évfolyam elvégzésével tanúsított alapfokú iskolai végzettség.
- ¹² Ez azt jelenti, hogy a kétéves képzésben mintegy 70 tanuló tanult az Ybl Miklós Építőipari Szakközépiskolában (Budapest) és a Piarista Szakképző Iskolában (Göd).
- ¹³ 2011. évi I. számú törvény.
- ¹⁴ Több mint 60 éve, négyéves és hároméves szakképzéssel.
- ¹⁵ Négy éve egy-egy tagozat indul felváltva négy- vagy hároméves képzéssel.
- ¹⁶ Tíz éve kezdődött a képzés, évente egy hároméves tagozat indul.
- ¹⁷ Főbb tantárgyak: építőanyagok, építészeti szerkezetek, ábrázoló geometria, mechanika, szakrajz, ökológia, közgazdaságtan, *építészettörténet – heti 1 óra a III. évfolyamon*.
- ¹⁸ Eddigi konferenciák helyszínei: 1995 Győr, 1996 Salgótarján, 1997 Veszprém, 1998 Szeged, 1999 Pécs, 2000 Miskolc, 2001 Békéscsaba, 2002 Budapest, 2003 Sepsi-szentgyörgy, 2004 Kecskemét, 2005 Ógyalla, 2006 Székesfehérvár, 2007 Nyíregyháza, 2008 Szabadka, 2009 Szombathely, 2010 Debrecen, 2011 Székelyudvarhely.
- ¹⁹ Ezen kívül ebben az évben már negyedik alkalommal biztosította a komáromi Monostori Erődben, a tábor keretében, a műemléki helyreállító munkákban való részvételi lehetőséget.
- ²⁰ A kreativitást, rajzi képességeket elősegítő rajzórák folyamán perspektivikus, színes rajzok készültek a kastélyról, melyekből utólagosan kiállítást szerveztek, közkinccsé téve a munkákat.